

Marie Bahenská a Hana Barvířová (eds.): Josef Charvát v dobách naděje a zmaru. Deníky z let 1946–1949

Pokračování deníků endokrinologa a významného lékaře působícího na Univerzitě Karlově prof. MUDr. Josefa Charváta, DrSc., ilustruje po publikovaných denících z r. 1945 (viz Živa 2016, 6: CLXI–CLXII) další klíčové období ve vývoji Československa. Autenticita záznamů ve chvílích, kdy ještě nikdo neví, co bude zítra a pozítří, je tím nejcenějším, co můžeme ve zpětném zrcátku konfrontovat a u čeho nacházet případné analogie s dneškem, kdy generace „nepopsané“ minulosti a ovlivňované otupující virtuální realitou produkovánou síťovými technologiemi ztrácí historický cit a nezkreslené vnímání skutečnosti.

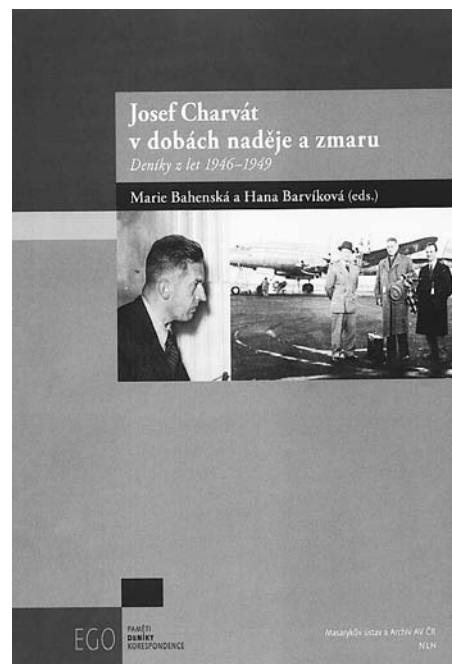
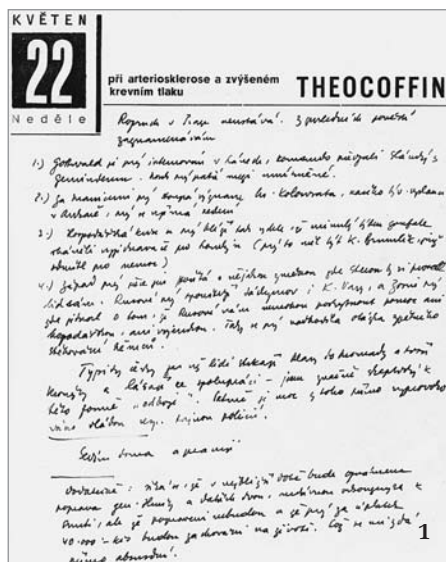
Kniha má tři části: Úvod Petra Svobodného, Deníky z cest (Cesta do USA a Kanady – 1946, Cesta do Polska – 1948) a Deník z let 1948 a 1949. Následují Ediční poznámka, Zkratky, Anglický souhrn, Výběrová bibliografie a Rejstřík osob.

Cestovní kapitoly jsou především poznáním stavu věcí ve sféře vědy a běžných odborných kontaktů, které k ní přirozeně patří, po přetřetí normality válkou a brzy po ní následující diskontinuitou danou represemi ze strany komunistického režimu. Zatímco před rudým převratem J. Charvát obnovuje předválečné interakce za oceánem a má na to řádově měsíce, po Vítězném únoru 1948 už padají pozvání do Finska nebo Švýcarska pod stůl – vycestovat smí nanejvýš do Polska. Z jeho severoamerické cesty nepromlouvají k medicím jen reflexe osobnostních a institucionálních reálií, ale pozoruhodný je i srovnávací rozbor geneze evropských a amerických univerzit, rozdíly v jejich provozu a postavení a z toho plynoucí inspirace především pro lékařské fakulty.

Svědectví o období po komunistickém puči v r. 1948 je pestré, živé, má více vrstev. Rovina osobní – běžné rodinné starosti, „třídění“ kontaktů z minula po změnách v chování lidí vlivem radikální společenské změny, řešení nouze v mnoha oblastech; profesní – boj o pozice a rozhodování, vzestup mimo odborných kritérií v kariérách, ideologické prověrky a čistky, věznění, vraždy a emigrace těch nejschopnějších; a zasahující do velké politiky – dění kolem prezidenta Edvarda Beneše nebo ministra Jana Masaryka, představitelů nového režimu Klementa Gottwalda či Václava Kopeckého. Poslední dimenze je o to cennější, že členové rodiny některých prominentů patřili k Charvátovým pacientům, takže záznamy odtud jsou nenahraditelné, jakkoli jistá míra kritičnosti k některým soudům zapisovatele je namístě (a veřejnost se k nim dostává po tolika desetiletích!). Z jiného úhlu pohledu můžeme vidět různý charakter záznamů – z bezprostředních vlastních zážitků, tedy faktograficky validní, a z toho, „co se poví-

dá“, tedy co putuje neformálními sdělovacími kanály mezi lidmi a co přitom „hýbe dobou“ (Charvát je přesně vymezuje a dává najevo nadhled v tom smyslu, že ne všemu lze věřit). Všechno, co se s únorem 1948 rozběhlo v mezinárodní i vnitrostátní aréně, vměšování a propagační triky sovětských udavačů, provokatérů, poradců a tajných, nevypořádané vztahy s Němci, se Slováci ad., likvidace osvědčených a instalace nových účelových struktur ve státní správě, závislost na Sovětském svazu a vykrádání touto velmocí, neskrývané i skryté počínající perzekuce známých osobností včetně poprav, to vše v různém stupni podrobnosti/lapidárnosti v denících najdeme.

Největší objem logicky zahrnují sdělení o každodennosti, kterou autor zažíval. Cenné informace tedy jsou ze světa III. interní kliniky lékařské fakulty (byl jejím přednostou), dále z dění na fakultě a univerzitě jako celku, jakož i ve všeobecné nemocnici, a jdeme-li výše, pak ve spolkovém životě zdravotnické sféry. Samozřejmě v tak dramatické době se nevyhne komentování přímo dopadající zvláště akčních výborů, tříbení charakterů v převlékání dresů a intrikání. Má generace se tu setkává s postavami, které jsme jako mladí ještě zažili. Navzdory kritickým názorům J. Charváta nezastírá postoj selektivně oportunní tam, kde mu radikální konflikt připadá marný nebo kontraproduktivní, na druhé straně jsou situace – zpravidla existenciální pro jeho obor – kde se všemi riziky nasazuje své síly. V záznamech chodu dní opakovaným vstupními leitmotivy a heslovitými „supervěcnými“ replikami na dobové dění rozebíral až havlovskou divadelní hru s rozbíhající perspektivou od mikroprostoru klinické laboratoře po frontovou scénu lumpenproletariátního vládnutí s nitkami vedoucími kamsi na východ do Eurasie.

Deníky takto citlivějším čtenářům přináší i vjem literárního „kumštu“.

Vícerozměrnost díla je nastavena ještě přidáním hodnotou zaznamenávaných anekdot a vtipů coby kulis nebo kontextu všeho, co se zrovna seběhlo před i za zdmi komunistických zasedacích místností. Než tlumočit je lépe si to přímo přečíst. Proto na závěr snad jen jednu: „Stěžuje si Marta Gottwaldová manželovi: Po tobě se jmenuje nábreží, ulice, celé město atd., a po mně nic. Utěšuje ji manžel: Po tobě se celá tato doba bude jednou jmenovat martyrium národa českého.“

Kniha bezesporu patří mezi doporučeněhodnou literaturu jak pro studující medicíny a přírodovědce, tak pro širší veřejnost laickou autentických sdělení.

**Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.,
Nakladatelství Lidové noviny,
Praha 2018, 440 str.
Doporučená cena 369 Kč**

1 a 2 Ukázky z rukopisu deníku Josefa Charváta na stránkách firemního farmaceutického diáře.
Z recenzované knihy

